

1

Obr. 1. Brno, vila Stiassni, jihozápadní průčelí s obytnou květinovou terasou. Aktuální stav. Foto: Roman Zámečník, 2016.

nocení stavebních, technických a uměleckých objektů v historických zahradách.²

V odpoledním bloku vystoupil opět autor tohoto textu, aby se na příkladech Žižkových sadů v Hradci Králové a rozsáhlé vilové zahrady F. Schnöblinga ve Strančicích věnoval základním analýzám a interpretacím objektů zahradního umění z pohledu odborného pracovníka státní památkové péče. Lenka Křesadlová se poté zaměřila na tvorbu prostorových analýz ve vztahu k hodnocení historické a současné kompozice historických zahrad. Hlavní blok semináře uzavřel Petr Kuřeš z olomouckého pracoviště NPÚ ukázkou stavebněhistorického průzkumu zámecké zahrady ve Velkých Losinách.

V diskusní části semináře informovala ředitelka sdružení Asociace Entente Florale CZ Drahomíra Kolmanová o aktivitách sdružení a o putovní výstavě *Má vlast cestami proměn*. Seminář pomyslně uzavřel pozdrav pamětnice Marie Strakové, čestné předsedkyně spolku *Přátelé vily Stiassni*, přednesený předsedou spolku Zdeňkem Musilem. Ten informoval také o aktivitách a úspěších spolku ve prospěch prezentace vily i zahrady Stiassni.

Poté se již hosté odebrali do zahrady a vily Stiassni ke komentovaným prohlídkám.

Jednodenního semináře se zúčastnilo čtyřicet hostů nejenom z různých pracovišť NPÚ. Přítomni byli také zástupci výkonných orgánů státní památkové péče, muzeí, soukromých ateliérů a sdružení, ale i zástupci správ historických zahrad a studenti.

Roman ZÁMEČNÍK

■ Poznámky

2 Jan Pešta – Jiří Janál – Ondřej Malina et al., *Stavebně-historický a archeologický průzkum a hodnocení stavebních, technických a uměleckých objektů v památkách zahradního umění*, Praha 2015.

Zpráva z konference ERIH

Plzeň 21.–23. 10. 2015 na téma *How to attract new audiences? (Jak přilákat nové návštěvníky)*

ERIH – European Route of Industrial Heritage (Evropská stezka průmyslového dědictví) neboli turistická informační síť průmyslového dědictví v současné době zahrnuje přes 1 250 areálů ve 45 evropských zemích. Konference ERIH v říjnu 2015 se zaměřila na téma, jak k nim přilákat nové návštěvníky, a to vizuální a internetovou prezentací památek, propojením industriálních areálů s kulturním programem daného regionu a zprostředkováním historie lokality prostřednictvím osudů lidí, kteří byli s daným provozem spojeni.

Zájem dnešního návštěvníka je soustředěn na příběh, osobní zkušenost člověka, jeho *autentickou* výpověď. Tohoto trendu lze využít i při zprostředkování významů, historie a hodnoty industriálních objektů (památek). Je však nezbytné hovořit srozumitelným a soudobým jazykem. Jedním z takovýchto vyjadřovacích prostředků je kvalitní, byť instalovaná fotografie (Wolfgang Ebert, <http://www.erih.net/>) zaznamenávající aktivitu návštěvníků odehrávající se v areálu, dostupná na webových stránkách. Dalším klíčovým pojmem zprostředkování památek je *rozšířená realita*. V ideálním případě to znamená zapojit všechny smysly návštěvníka – videoprojekcemi prezentujícími historii či výrobní proces, možností na něco si v expozici sáhnout (Axel Hutter, <http://www.big.uk.com/>), vnímáním zvukových kulís (nahrávek starých strojů atp.) (Torsten Nilsson, <http://www.norrkoping.se/kultur-fritid/kultur/konstmuseum/>), nebo ještě lépe příležitostí na chvíli se stát zpracováváním surovým železem a zažít proces výroby oceli na vlastní kůži (John Hamshire, <http://www.simt.co.uk/>). V neposlední řadě lze nové návštěvníky získat kvalitním kulturním programem (Peter Backes, <http://www.voelklinger-huette.org/>) – realizací zajímavých a návštěvnícky atraktivních výstav, koncertů, sympozií – nebo příznivce extrémních sportů adrenalinovými akcemi (Grzegorz Rudnicki, <http://www.kopalniasrebra.pl/EN/>) či připojením se k jiným úspěšným projektům, jako je oblíbená hra geocaching, atp.

Proces získávání nových návštěvníků může mít několik fází (John Hamshire). Pozornost veřejnosti lze získat okamžitou změnou, trvalou či stálou změnou anebo velkými projekty. Vždy je však doporučením hodné navštívit co nejvíce industriálních areálů v Evropě, rozšířit si obzory, navázat spolupráci s dalšími subjekty a získat tak inspiraci pro vlastní projekt.

Veškeré prezentace, které na konferenci zazněly, budou dostupné na webových stránkách organizátora: www.erih.net.

Vladimíra LASOTOVÁ

Aristokracie ducha a vkusu

Lubomír SLAVÍČEK; Petr TOMÁŠEK (eds.). *Aristokracie ducha a vkusu. Zámecká obrazárna Salm-Reifferscheidtů v Rájci nad Svitavou*. Brno : Barrister&Principal, 2015. ISBN 978-80-7485-077-6.

Obrazová sbírka rájecké větve rodu Salm-Reifferscheidt bezpochyby náleží mezi nejvýznamnější šlechtické kolekce na Moravě. Početný soubor malířských děl, který vznikl více než dvousetletou objednatelskou a sběratelskou aktivitou členů rodu, dlouhodobě přitahuje pozornost historiků umění. Vedle dílčích katalogů vydaných Oldřichem J. Blažičkem v 50. letech a Lubomírem Slavíčkem na počátku 80. let 20. století můžeme zmínit například nedávné práce Petra Tomáška či Jitky Sedlářové věnované sběratelským aktivitám Salmů v 19. století.¹

Badatelský zájem o obrazárnu vyvrcholil v letošním roce vydáním monumentálního vědeckého katalogu, který je hlavním výstupem společného projektu Moravské galerie, Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a Národního památkového ústavu. Na stránkách rozsáhlé publikace je vůbec poprvé představen ucelený přehled salmovského obrazového fondu, a to včetně děl, která se dnes již v rájeckém zámku nenacházejí. Různorodost (tematická, časová i geografická) zkoumané malířské kolekce čítající přes čtyři sta položek kladla na autorský kolektiv značné nároky. Spolu práce tří zmíněných institucí však zaručila, že se projektu účastnily v čele s editory Lubomírem Slavíčkem a Petrem Tomáškem osobnosti, díky nimž rozhodně není katalog pouhým sumarizováním doposud publikovaných poznatků. Již první kapitola věnovaná dějinám

■ Poznámky

1 Oldřich J. Blažiček, *Zámecká obrazárna v Rájci nad Svitavou. Katalog*, Praha 1957; Lubomír Slavíček, *Státní zámek Rájec nad Svitavou. Katalog obrazárny*, Brno 1980. K salmovskému sběratelství v 19. století zejména Jitka Sedlářová, *Rakouská romantická malba devátého století. Ze sbírek hrabat Salmů na hradech a zámcích jižní Moravy*, Znojmo 1999; Petr Tomášek, *Malířství 19. století na zámku v Rájci nad Svitavou. Sběratelská činnost Salm-Reifferscheidtů v letech 1836–1890*, diplomová práce, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, Brno 2002; Týž, Podíl pražského kulturního prostředí na formování obrazové sbírky rájeckých Salm-Reifferscheidtů kolem poloviny 19. století, *Opuscula historiae artium* F 47, 2003, s. 45–59; Týž, „Bůh Vás ochraňuj před žijícími umělci!“ Výtvarné umění v korespondenci dvou vlnářských podnikatelů Huga Františka ze Salm-Reifferscheidtu a Maximiliana Specka von Sternburg, in: Andrea Březinová – Tomáš Zapletal (edd.), *Brno – moravský Manchester*, Brno 2014, s. 98–111.

obrazárny a sběratelským aktivitám Salm-Reifferscheidtů (Lubomír Slavíček – Petr Tomášek) s využitím nově objevených archivních pramenů, zejména inventáře a salmovské korespondence, upřesňuje a koriguje řadu dosavadních zjištění týkajících se jednotlivých členů rodu a jejich vkladu do utváření rájecké umělecké sbírky.

Po několikastránkovém přehledném shrnutí dějin rodu (Michal Konečný) začíná samotný katalog. Ten je rozdělen na dvě části: autorsky určená díla včetně kopií podle známých předloh a neurčené malby. První část, čítající bezmála tři stovky děl, je řazena abecedně podle autorů, druhá pak geograficky, podle předpokládaného místa vzniku. Již při letmém prolistování je patrné, s jakou důkladností se autoři svého úkolu zhostili, a postupné pročítání textů tento dojem jen umocňuje. Řada děl se dočkala nových, případně revidovaných připsání a upřesnění datace. V některých případech byly odhaleny předlohy, z nichž malíři vycházeli. U mnoha portrétů se podařilo nově identifikovat zobrazené osoby.

Jak již bylo naznačeno, autoři neomezili svůj zájem pouze na díla nacházející se dosud v prostorách státního zámku Rájec nad Svitavou, ale díky důkladnému archivnímu průzkumu se jim podařilo dohledat rovněž plátna, která byla v minulosti ze zámku odvezena a dnes jsou uložena v jiných památkových objektech (zámek Jaroměřice nad Rokytnou, hrad Pernštejn), muzejních institucích (Moravská galerie v Brně, Národní galerie v Praze, Wien Museum), případně v soukromých sbírkách. Mezi nejvýznamnější takto „objevená“ díla lze bezpochyby zařadit dětský portrét Karla starohraběte ze Salm-Reifferscheidtu od Arnolda Böcklina, který se řízením osudu ocitl ve sbírkách třebičského Muzea Vysočiny.

Systematičnost a důslednost celého projektu pak dokládá i poslední část textu, věnovaná připsům, štítkům a značkám na obrazech rájecké obrazárny jakožto mnohdy důležitým informačním zdrojům o vzniku a pohybu děl (Lenka Kalábová – Lubomír Slavíček). V závěru publikace je zařazen vyčerpávající seznam pramenů a literatury, anglické resumé a pro lepší uživatelskou přehlednost rejstřík malířů a portrétovaných.

Katalog rájecké obrazárny představuje účtyhodný počín. Takto komplexní a ucelený soupis šlechtické obrazové sbírky nemá v rámci moravského prostředí obdoby. Obsáhlá publikace může směle posloužit jako vzor a inspirace pro zpracování dalších zámeckých uměleckých sbírek.

Zuzana MACUROVÁ

Tugendhat Villa – the first installed monument of modern architecture in the Czech lands

Iveta ČERNÁ; Lucie VALDHANSOVÁ

Keywords: Ludwig Mies van der Rohe – Fritz and Greta Tugendhat – Bauhaus – Tugendhat Villa – installed monument of modern architecture – heritage conservation – reconstruction – restoration

The Tugendhat Villa, as the only work of the world-famous German architect Ludwig Mies van der Rohe in Czechoslovakia, became his iconic work and is considered the architect's best preserved building in Europe. The villa was built in 1929–1930 by the Tugendhat couple who only inhabited it until the beginning of the Second World War, when they had to flee the Nazis. Their house was given first to the Nazis and later to the Russian army. After the war, the family never returned to Czechoslovakia. The villa was nationalized and used first as a dance school, then as a medical facility, then later, after necessary reconstructions in the early 1980's, as a municipal representative building closed to the public.

The ordeal of restoring the Tugendhat Villa and its accessibility as an installed monument of modern architecture lasted for more than forty years. The first time the house was considered for use was by František Kalivoda in the 1960's, even at the wish of Greta Tugendhat; this finally took place, albeit in imperfect form, in 1994. The long-term plan to restore the monument to its form after completion in 1930, eliminating inappropriate interventions from the Second World War and the second half of the 20th century as associated with other uses of the house, and thus to present the house as it was designed by German architect Ludwig Mies van der Rohe for Greta and Fritz Tugendhat, was finally fulfilled by 29 February 2012.

Illustrations: Fig. 1. garden facade in the 1930's; Fig. 2. the main living room in the evening light, 1930's; Fig. 3. main living area, garden facade of the villa, 1930's; Fig. 4. Greta Tugendhat's room, 1930's; Fig. 5 boys' instruction room, 1959; Fig. 6. main living space, 1969; Fig. 7. Greta Tugendhat and Jan Dvořák in 1969; Fig. 8. street frontage, 20 October 1980; Figs. 9–11. Plans of the 1st, 2nd and 3rd storeys; Fig. 12. garden facade; Fig. 13. dinette with restored original macassar veneer; Fig. 14. Hanna Tugendhat's room; Fig. 15. street frontage.

Garden villa of JUDr. Hynek Bulín in Brno

Roman ZÁMEČNÍK

Keywords: garden villa – landscape architect Josef Kumpán – composition analysis

This article focuses on an analysis of the historical composition of the villa garden commissioned in 1924 by the famous Brno lawyer and politician JUDr. Hynek Bulín in Brno's prestigious Masaryk residential area. The garden was designed by coveted landscape architect Josef Kumpán from Prague. Attention is focused especially on an analysis of the composing elements, thus documenting the richness of

the garden creation. The article also discusses the current state of the garden, outlining the specifics of a possible renewal of such a work.

Illustrations: Images of the villa and garden of Hynek Bulín in Brno. Fig. 1. view from the west, 1930's; Fig. 2. Hynek Bulín and family – wife Zdena, born Fillová, and son Hynek; Fig. 3. aerial photograph from 1947. The scope of the historical garden is marked in red, while green separates the agricultural part from the ornamental, which is no longer part of the garden; Fig. 4. Josef Kumpán, design for modifying the garden of Dr. Hynek Bulín in Brno, 1924; Fig. 5 Josef Kumpán, design for extending the garden of Dr. Hynek Bulín in Brno (undated); Fig. 6. formal flower beds with central ornamental pool in front of the entrance facade, 1930's; Fig. 7. View of flower parterre from the northeast, 1930's; Fig. 8. detail of modification of flower parterre in front of the entrance facade of the villa, 1930's; Fig. 9. detail of the paved areas and flower beds in the immediate vicinity of the villa, 1930's; Fig. 10. detail of planted beds for a flower parterre in front of the villa, 1930's; Fig. 11. detail of shoulder bed with seasonal flowers (summer aspect) 1930's; Fig. 12. detail of shoulder of symmetrical circular beds with seasonal flowers (summer aspect) in the corners of the pool, 1930's; Fig. 13. detail of the formal ornamental pool in the middle of a sunken parterre in front of the western facade of the villa, 1930's; Figs. 14 and 15. details of modification of a large rock garden built behind the villa, 1930's; Fig. 16. detail of flowerbeds based in front of the northern facade of the villa, 1930's; Fig. 17. view onto the entrance facade of the villa from the south; Fig. 18. detail of the present natural swimming pool, situated behind the villa; Fig. 19. original wooden garden pavilion built on the highest spot in the garden; Fig. 20. Brno, villa of H. Bulín, drawing of tree inventory in the garden of H. Bulín from 2013; Tab. 1. Simplified inventory of roster to Fig. 20. Kateřina Šapáková, 2013.

Baba settlement and its heritage protection

Eliška VARYŠOVÁ

Keywords: Baba settlement – Werkbund – Union of Czechoslovak Work – functionalism – heritage protection of modern architecture

The core of the Baba villa residential area in Prague's Dejvice is an exhibition colony known as Osada Baba, a set of 40 houses built by the Union of Czechoslovak Work in the 1930's. The colony, as a stylistically unified aggregate of functionalist houses, is still visible in the area and for this reason the entire area is protected as an urban heritage zone.

The Union of Czechoslovak Work organized the exhibition of Osada Baba as a manifesto of modern housing in 1932, modeled after the exhibition colonies of the Werkbund in other European countries – especially the Weissenhofsiedlung colony in Stuttgart from 1927. The Weissenhof, organized by the German Werkbund with the international participation of leading contemporary architects (L. Mies van der Rohe, W. Gropius, Le Corbusier, H. Scharoun, etc.) was the first event of its kind; it presented contemporary architectural trends, new